

процесу, який відбувається під впливом різноманітних чинників і не припиняється впродовж усього життя людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. Общ.ред. В.Я. Пилиповского. Москва: Прогресс, 1986. 424 с.
2. Захарова А.В. Психология формирования самооценки. Минск, 1993. 185 с.
3. Козерук Ю.В., Євсейчик Я.О. Самооцінка як фактор становлення особистості студента. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип.124. С.163-165.
4. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание. М.: Политиздат, 1984. 335 с.
5. Пастухова, М. В. Теоретические аспекты психологического изучения самооценки личности. Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Т. 12. 2010. № 5. С. 460–462.
6. Пирлик М.А. Структурно-динамічна модель самооцінки. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2013. Вип. 5.

Вовчок Тетяна

Науковий керівник – доц. Свідерська Галина

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Життя в динамічному, безперервно мінливому світі ставить сучасну людину не тільки перед необхідністю адаптуватися до нових умов, але й активно, творчо пізнавати навколишню дійсність, впевнено діяти в непередбачуваних ситуаціях. Щоб долати труднощі, знаходити інноваційні шляхи вирішення проблем, бути успішною, людина повинна активізувати свій творчий потенціал, свою креативність.

Креативність виступає потужним фактором розвитку особистості, визначає її готовність до нестандартного мислення й поведінки. Творча обдарованість стає запорукою економічного процвітання й засобом національного престижу.

Підвищення інтелектуального потенціалу нації і розвиток творчої особистості є однією з найактуальніших цілей освіти. Адже саме зараз, у зв'язку з проблемою впровадження нової освітньої парадигми, зростають вимоги до особистості, яка повинна гнучко мислити, приймати нестандартні рішення, активно розвивати уяву для розв'язання найскладніших завдань, які висуває життя.

З огляду на це, *мета* нашої статті полягає в розкритті психологічного змісту креативних здібностей та висвітленні особливостей їх розвитку в молодшому шкільному віці.

Вагомий внесок у дослідження проблеми креативності зробили вітчизняні та зарубіжні автори. Так, у психолого-педагогічних розвідках зосереджено увагу на аналізі креативності як когнітивного показника (Дж. Гілфорд, Е. П. Торренс, А. Ротенберг, М. Рорбах, Р. Мей, С. Меднік, М. О. Холодна), особистісної властивості (К. Тейлор, К. Кокс, А. Маслоу, К. Роджерс, Л. В. Шавиніна), синтетичного утворення (Дж. Рензуллі, Р. Стернберг, С. Каплан, К. Хеллер, Д. Б. Богоявленська, Е. Л. Яковлева).

Уперше термін «креативність» було вжито психологом Д. Сімпсоном у 1922 році. Учений вважав, що «креативність» – це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення, «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення» [4, с.120].

Незважаючи на те, що термін тривало застосовувався, креативність як окреме поняття було виділено лише в 50-х рр. ХХ ст. завдяки Дж. Гілфорду. Дж. Гілфорд вважав, що креативність – це здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення. Саме після публікації його робіт, у яких він визначає різницю між двома типами мисленнєвих операцій – конвергенцією і дивергенцією, концепція креативності набула широкої популярності та почала активно опрацьовуватися [4, с.121].

Як зазначають С.Й. Гаваші, М.М. Лалакулич, ведення в український науковий обіг терміну «креативність» під впливом зарубіжних досліджень з проблем даного явища в

другій половині ХХ століття сприяло виокремленню самостійної галузі дослідження особистісного аспекту творчості, у якій його визначають як творчі, або креативні здібності, що виявляються в різних видах психічної діяльності людини, і характеризують особистість в цілому, або її окремі сторони, а також продукти діяльності й процес їх створення[3].

В сучасній психології не існує єдиної структури або моделі креативних здібностей, проте в усіх моделях акцентується увага на важливості особистісних рис. Наголошується, що провідну роль у реалізації креативних здібностей відіграє мотивація (Т. Амабайл, Д. Треффінджер, К. Урбан) [2]; створення позитивного емоційного фону, в якому панує креативний клімат (Д. Треффінджер) [2, с. 9]; а креативні досягнення неможливі без специфічних знань з проблеми креативності (Т. Амабайл) і володіння методами й прийомами генерування й аналізу ідей (Д.Треффінджер,К.Урбан). [2]. У такому контексті досить важливим постає питання цілеспрямованого розвитку креативних здібностей особистості.

Розвиток креативних здібностей – це складний процес, який має свої особливості на кожному віковому етапі. Крім того, він тісно пов'язаний із розвитком інтересів дитини, самооцінкою особистості у тій чи іншій діяльності, а також залежить від багатьох соціальних умов. Саме молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для творчого розвитку дітей, оскільки в цьому віці спонтанна і репродуктивна діяльність дитини поєднується зі швидко зростаючим інтелектом, абстрактним та логічним мисленням. З цього вікового періоду діти уже можуть самостійно ставити перед собою певні цілі, тобто освоюють компоненти психологічної структури творчої особистості. Відтак формування творчої активності у молодшому шкільному віці як найбільш сприятливому періоді для творчості, є одним із важливих завдань сучасної школи.

Нами було проведено дослідження, спрямоване на виявлення особливостей розвитку креативних здібностей у молодшому шкільному віці. Емпіричне дослідження здійснювалося на базі опорного закладу «Жидачівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2» Львівської області у двох початкових класах. Загальна чисельність досліджуваних становила 55 осіб. Вік молодших школярів 7–8 років.

Для дослідження особливостей розвитку креативних здібностей учнів початкових класів використовувалися такі методики: дослідження гнучкості побудови графічного образу Е.Торренса, методика для діагностики невербальної креативності Е.П Торренса, методика вербальної креативності С.Медніка, Шкалу Вільямса (Опитувальник для батьків і вчителів для оцінки креативності дитини).

Детальніше проаналізуємо результати за методикою діагностики невербальної креативності Е. П. Торренса (рис. 1).

Отримані в ході дослідження результати вказують на високий рівень розвитку невербальних креативних здібностей у більшості учнів класу. Найкращим чином у молодших школярів сформовані такі показники креативного мислення, як швидкість, оригінальність та унікальність. Також досліджувалися такі критерії креативності, як абстрактність назви і розробленість. Можна відзначити, що серед цих критеріїв кращі показники діти продемонстрували за критерієм розробленості. При аналізі малюнків він спостерігався у багатьох дітей, тобто фіксувалася певного роду винахідливість та конструктивна діяльність.

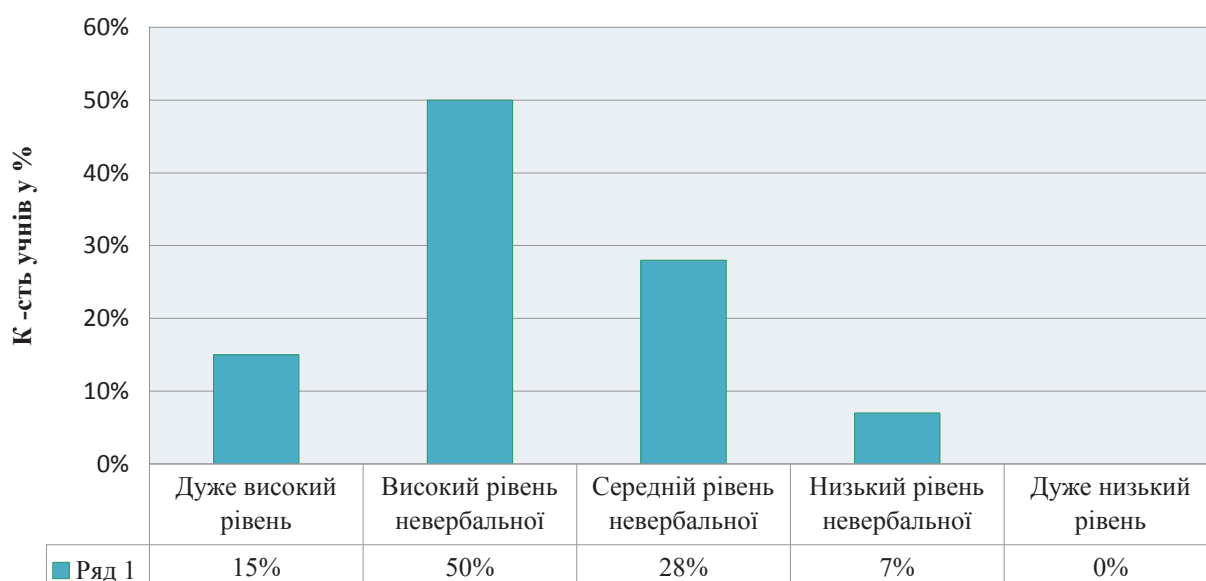

Рис.1 Відсоткове співвідношення рівнів розвитку неverbальної креативності молодших школярів

Також нам вдалося дослідити вербальну креативність молодших школярів. У більшості досліджуваних ми діагностували дуже високий та високий рівень вербальної креативності. Такі діти старалися підбирати слова, які найбільш точно підходять до запропонованої трійки слів. Відповіді цих дітей були якомога оригінальними і яскравими.

Аналіз гендерних особливостей розвитку креативності демонструє, що у хлопчиків більше розвинена неverbальна креативність, а у дівчаток – вербальна. Такі результати зумовлені тим, що в цьому віці у дівчаток спостерігається більш розвинений вербальний інтелект, а у хлопчиків неverbальний, академічна успішність виявлена вищою у дівчаток, ніж у хлопчиків, які ще прагнуть до ігрової діяльності.

В результаті дослідження креативних здібностей молодших школярів нами була виявлена яскрава вираженість когнітивних складових креативності (швидкість мислення, гнучкість мислення, оригінальність мислення та розробленість мислення). Слабку ж вираженість ми спостерігали за особистісними складовими креативності (допитливість, уява, складність та схильність до ризику).

Отже, в цілому молодші школярі володіють помірним творчим потенціалом. Все ж, більшою мірою у них розвинені когнітивні складові креативності. Учні здатні до вироблення великої кількості різноманітних оригінальних ідей, до перебільшення, доповнення, але не до кінця підготовлені до того, щоб захищати свої особисті ідеї, конструктивно сприймати критику, самостійно досліджувати невідоме, приводити в порядок невпорядковане, вбачати просте в складному, а також до кінця довіряти своїй інтуїції (що не в останню чергу пов'язане, на нашу думку, із їхнім віком).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агапов В. С., Шульга Е. П. Структура и развитие креативных способностей младших школьников. Москва, 2010.
2. Антонова О. С. До проблеми визначення сутності поняття креативності: проблеми та пошуки. Нові технології навчання: наук. метод. збірник. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ-Вінниця, 2012. Вип. 71. С. 8-15.
3. Гаваші С.Й., Лалакулич М.М. Креативність як умова самореалізації фахівця. Проблеми сучасної психології. 2013. Випуск 21: наук. збірник. К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. С.57-68.

4. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал. Житомир: «Полісся». 2016. Вип. 11. С.120–131.
5. Eysenck H. W. Creativity. The Blackwell dictionary of cognitive psychology. Oxford: Blackwell Reference, 1994. P. 86–87.
6. Stefina N. To problems of development of creative skills of the new schools by musical art: realities and prediction. Актуальные научные исследования в современном мире. 2019. №6 - 8(50). С. 42- 45.

*Дяків Олена
Науковий керівник – проф. Шпак Марія*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ

Соціальні виклики сучасного суспільства зумовлюють необхідність молодій людині творчо пізнавати навколишню дійсність, нестандартно мислити, знаходити інноваційні шляхи вирішення проблем, щоб успішно адаптуватися до умов життя та соціального оточення. Це передбачає активізацію творчого потенціалу особистості.

Розвиток творчих здібностей в учнів є важливим завданням сучасної системи вітчизняної освіти. Особливо важливого значення воно набуває у зв'язку з впровадженням концепції Нової української школи. Вона передбачає розвиток креативності особистості, яка повинна гнучко мислити, приймати нестандартні рішення, творчо розв'язувати найскладніші завдання, які висуває життя.

Розвиток творчих здібностей – це складний процес, який має свої особливості на кожному віковому етапі життя. Він тісно пов'язаний як з віковими, так і з індивідуально-психологічними особливостями дитини (пізнавальними потребами, інтересами, самооцінкою особистості), а також залежить від багатьох соціальних умов (навчання, виховання, впливу батьків і вчителів на творчу діяльність дитини).

Проблема розвитку творчих здібностей, креативності особистості була предметом дослідження зарубіжних (Дж. Гілфорд, Р. Стернберг, П. Торренс та ін.) та вітчизняних (Д.Б. огоявленська, В.М. Дружинін, Я.О. Пономарьов, С.Л. Рубінштейн, Б.М. Теплов та ін.) психологів. Її вивченню присвячені праці сучасних українських дослідників (О.С. Донченко, В.В. Клименко, А.Б. Коваленко, В.О. Моляко, В.А. Роменець та ін.).

На думку О.С. Донченко, між поняттями «креативність», «творчість» і «творчі здібності» є певні відмінності. Креативність позначає здатність, потенціал особистості, що забезпечує можливість творчої діяльності, а творчість, своєю чергу, відображає діяльність, що призводить до створення нового, тобто реалізовану креативність. Категорію «творчі здібності» можна визначити як високий рівень розвитку креативності, що значно вирізняє людину за цією ознакою серед інших і характеризується створенням суспільно цінних творчих продуктів [3, с. 5].

Отже, креативність є властивістю особистості, її здатністю до творення чогось нового, оригінального.

Розвиток творчих здібностей пов'язаний з дивергентним мисленням людини. Дж. Гілфорд під поняттям «дивергентне мислення» розумів *здатність людини мислити у різних напрямках, висувати безліч рівноцінних правильних розв'язань однієї проблеми*, на відміну від «конвергентного мислення», коли зусилля спрямовуються на пошук одного, єдиного правильного розв'язку. *Дж. Гілфорд виокремив такі параметри дивергентного мислення, як: оригінальність, семантична гнучкість, образна гнучкість, спонтанність мислення* [2].

П. Торренс вважав, що творчий процес – це складне і динамічне явище, яке включає декілька етапів: сприйняття проблеми, пошук рішення, виникнення і формулювання гіпотез, перевірку гіпотез, їхню модифікацію й отримання результату. Е. Торренс визначив такі параметри креативності: легкість мислення (швидкість виконання тестових завдань), гнучкість мислення (кількість переключень з одного класу об'єктів на інший у процесі відповіді), оригінальність (нестандартність виконання завдань) [7].

А.М. Матюшкін у структурі творчої особистості виокремлює такі складові: домінуюча роль пізнавальної мотивації; дослідницька творча активність, що виявляється у відкритті нового, в поставці та розв'язанні проблем; оригінальність рішень; можливість прогнозування і